

אל עין המים

ביאורי אגדות חז"ל ע"פ סדר ה"עין יעקב" מסכת בבא מציעא

דף כ

ההוא גטא דאשתמח ופי דינא דרב הונא, דהנהו קתיב ביה, "בשויורי מתא דעל רבים נהרא". אמר רב הונא, חיישינן לשני שויורי. אמר ליה רב חסדא לרבא, פוק, עין, דלאורתא בעי לה רב הונא מנך, נפק, דק ואשבת, דתנן, קל מעשה בית דין – הרי זה יחזירו. אמר ליה רב עמרם לרבא, היכי פשיט מר אסורא מממונא? אמר ליה, תרדא! שטרי תליצה ומאונין תנן. פקע ארזא דבי רב, מר אמה, משום לתאי דידי פקע, ומר אמה, משום לתאי דידי פקע.⁵

גבוהה מהתלמיד תמיד הוא משקיף מלמעלה מראה לתלמידיו מה שהם לא יכולים לראות מנקודת מבטם.

⁵ בחינת "ארזא דבי רב"

יש לבאר מה היה הויכוח ביניהם, ובמהרש"א כאן כתב וז"ל "איכא לפרושי דלא היה כ"א משתבח משום זכותו וחשיבותו נעשה כך שפקע ארזא אלא משום לתאי דהיינו מזלי הוא גדול יותר ממזל", דהיינו כח המזל הוא ענין מציאותי, ואין בזה מעלה וחשיבות. ונראה לבאר ביותר, ע"פ הילקוט שמעוני (דברים - פרק ד - רמז תתכט) מסופר על רב חסדא דהוה יתיב וגרים בבי רב ולא הוה קאי יכיל שליח דמה"מ למיקרב לגביה דלא הוה פסיק פומיה מגירסא, סליק ויסיב ארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה. ובגמ' (ברכות דף ח. ט.) רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוה להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוה ורש"י שם ביאר "ביני עמודי - שבית המדרש נכון עליהם מלמעלה". ונראה מכל זה שענין ארזא דבי רב היינו מהותו וחוזקו של בית המדרש, כלומר מרכזיותו של בית המדרש, וכידוע שקדושת בית המדרש גדולה מקדושת בית הכנסת, משום שבית המדרש הוא מקום התורה באיתערותא דלתתא, והוא עיקר מקומו של התורה שבעל פה, ולכן בחרו ר' אמי ור' אסי את מקום תפילתן במרכז והמחזיק של המקום של התורה שבע"פ, כדי להגביר להם את הזכויות, שבמקום האתערותא דלתתא ירד שפע חדש מאיתערותא דלעילא, (כגלגל החוזר, וד"ק ואכהמ"ל), וע"כ כאשר נפקע ארזא דבי רב נוצר מצב שבו המעלה של ה'בית המדרש' בסכנת פקיעה, ולכן כאשר נעלם מעלת ה'בית המדרש' יש מקום לרב חסדא להפסיק מלימודו, ומלאך המוות יכול לו.

ובזה נבאר בע"ה מה שאירע כאן, היה כאן לכאורה בעיה בהנהגה של שניהם, כאשר אחד התקיף את השני, והשני עונה לו חזרה, על התגובה של כל אחד מהם יש לדון מה היה החיסרון כביכול, שלא הרי המתקיף כהרי העונה, (ואין לנו את הכלים לדון בזה כלל), אבל עכ"פ המצב ביניהם גרם לכך שהמציאות הזאת של בית המדרש עם מעלתו הגדולה נמצא בסכנה, ונפקע הארזא דבי רב, ובהו התווכחו אח"כ, איזה מעשה גרם למצב של פקיעת שם הבית המדרש, ולכאורה עיקר הדיון שלהם הוא לחשבון הנפש, כי מציאות של פקיעת העמוד שמחזיק את בית המדרש הינה טענה שמימית, של כך לא אמור להתנהל בית המדרש, (בבחינת 'היכלא קליא קלית' - היכל שרוף שרפתי - סנהדרין דף צו:), וע"כ צריך לדעת מהי הנקודה שבשלה אין קיום לבית המדרש, כדי שלא ישנה מצב כזה.